

Verbreden, verdiepen en versterken

Samenvatting Gelders Energieakkoord

maart 2015

Pieter van der Ploeg, Alliander
Volkert Vintges en Maarten Visschers, Gelderse
Natuur- en MilieuFederatie
Thijs de la Court, Klimaatverbond Nederland

Voorwoord, inleiding en samenvatting Gelders
Energieakkoord.

De volledige tekst is verkrijgbaar op:

www.klimaatverbond.nl

<http://www.gnmf.nl>

Voorwoord Ed Nijpels

Voorzitter Commissie Borging Energieakkoord voor duurzame groei

Als het om duurzaamheid gaat is Gelderland een van de meest actieve provincies in Nederland. Dit Energieakkoord vormt daarvan een bevestiging. In de totstandkoming van dit regionale akkoord zijn het bedrijfsleven, de provincie, de waterschappen, gemeenten, Klimaatverbond Nederland, de Gelderse Natuur- en Milieufederatie, en vrijwel alle Gelderse energiecoöperaties actief betrokken. Dat geeft aan dat het Energieakkoord leeft in Gelderland en dat de ambities breed worden gedragen.

Forse inspanningen op het gebied van energiebesparing en hernieuwbare energieopwekking zijn noodzakelijk om Nederland minder afhankelijk van kolen, olie en gas te maken. Dat levert niet alleen milieuwinst op, maar ook kostenbesparing en economische kansen. Consumenten en bedrijven krijgen een lagere energierekening en in de bouw en de schone technologie sectoren komen nieuwe banen.

De kracht van het nationale Energieakkoord voor duurzame groei is dat heel diverse organisaties en instanties gezamenlijk hun verantwoordelijkheid nemen. Alleen door samenwerking is de transitie naar een duurzame energievoorziening mogelijk. Bijna vijftig organisaties werken met elkaar samen om alle afspraken in het nationale Energieakkoord uit te voeren en de doelen te realiseren. De Nationale EnergieVerkenning liet in oktober 2014 zien dat dit werkt: de energietransitie komt op gang.

De kracht van samenwerking zal doorslaggevend zijn voor de resultaten van dit Gelders Energieakkoord. Resultaten die in de eerste plaats zichtbaar zullen worden in de provincie Gelderland. Het Gelders Energieakkoord sluit bovendien goed aan bij de doelen en maatregelen van het nationale Energieakkoord. Regionaal succes zal dus ook op landelijke schaal zijn vruchten afwerpen. Als voorzitter van de Borgingscommissie voor het landelijke Energieakkoord wens ik alle partijen binnen Gelderland veel succes met de uitvoering van dit regionale akkoord.

Ed Nijpels

(foto van Christiaan Krouwels)

Inleiding Niels Joosten

Voorzitter Gelders Energieakkoord

We staan voor een fantastische uitdaging. De transitie van onze samenleving en ons economisch handelen naar een duurzame, circulaire structuur. Klimaatneutraal in 2050. Afval is grondstof geworden. De economie is vol van innovatie en kennisdeling. Onderwijs en arbeidsontwikkeling zijn volledig aangesloten. Gemeenten, bedrijfsleven, maatschappelijk middenveld en onderwijs/kennisinstellingen werken structureel samen. Er is volop werkgelegenheid in de verdere verduurzaming van de bouw, in lokale en hernieuwbare energieopwekking, in duurzame mobiliteit. Het is geen fantasie, dit perspectief. Het is het concrete doel dat de provincie zich heeft gesteld. Een doel dat vele gemeenten en een aantal regio's al onderschreven en zelf ook hebben geformuleerd, soms met een nog scherpere tijdslijn.

Tegelijk zien we ons dagelijks handelen. Ja, er komen zonnepanelen bij, er lopen processen voor windenergie in onze provincie en duurzaam renoveren krijgt een stimulans. We hebben fantastische koplopers, bij gemeenten, energiecoöperaties, bedrijfsleven, in onderwijs en onderzoek. Maar we zien die kopgroep eenzaam vooruit snellen. Het peloton, zo die bestaat, draait de pedalen nog rustig in een slakkengangetje rond. Een enkel tussensprintje nemend. En we wéten dat we op die manier onze doelen niet gaan halen. Kansen missen, onze economie en werkgelegenheid verzwakken en onze samenleving bloot stellen aan ongelooflijke risico's van klimaatverandering.

Kent u dat onrustig gevoel? Het kán, het moet... maar het gebeurt niet.

Met het Gelders Energieakkoord leveren we een bijdrage om dát te veranderen. De kopgroep krijgt de ruimte om haar snelheid te vergroten, grenzen te verleggen. En het peloton komt werkelijk op gang. Samen winnen we snelheid en maken massa. Elkaars luwte opzoeken, bij tegenwind als een team in een 'treintje' rijden en bij wind mee elkaar breed de ruimte geven. Achterblijvers krijgen steun om aan te haken. Dit is een wedstrijd die we allemaal moeten winnen. Op die manier kan de diversiteit van Gelderland ervoor zorgen dat de doelstellingen van het Nationaal energieakkoord juist hier gerealiseerd, versneld en zelfs voorbijgestreefd worden. Dat alles in het belang voor onze toekomstige generaties. Een uitdaging die we gewoon aan moeten gaan.

Niels Joosten, voorzitter Gelders Energieakkoord

Samenvatting en leeswijzer

Een groot aantal partijen, waaronder 35 gemeenten, 3 waterschappen, 7 omgevingsdiensten, koepels als VNO-NCW, Bouwend Nederland, Uneto-VNI, LTO, de Papierindustrie, bedrijvenverenigingen, de Koninklijke MetaalUnie, 11 huurdersverenigingen en vrijwel alle Gelderse energiecoöperaties tekenen op 17 maart 2015 het Gelders Energieakkoord. Daarmee bevestigen en versterken zij de afspraken gemaakt in het SER Energieakkoord en leggen de basis voor een gezamenlijke en krachtige invulling daarvan voor de provincie Gelderland.

Het gaat om het creëren van structurele werkgelegenheid, het versterken van de Gelders economie en het faciliteren van het onderwijs. Er is veel aandacht voor innovatie. Aan de hand van de pijlers volgens van het SER Energieakkoord komen betrokken partijen op tientallen acties waarvoor samenhang én samenwerking dé sleutelfactor is. Daarom een energieakkoord, zodat we gezamenlijk investeren in een economisch sterk en duurzaam Gelderland.

De investeringen van het Gelders Energieakkoord leveren de komende 6 jaren 11.000 arbeidsjaren en 1800 voltijdsbanen op, vooral in duurzaam bouwen en renoveren. Daaraan gekoppeld een extra omzet van 270 miljoen/jaar. Daarbij gaat het om het aanpakken, als basisinvestering, van minstens 35.000 woningen/jaar. In 2020 worden minstens 100.000 Gelderse huishoudens voor een substantieel deel voorzien van lokaal opgewekte duurzame energie. De woningcorporaties maken hun belofte waar: in 2020 is de huurvoorraad van 240.000 woningen van (gemiddeld) een label B. Het bedrijfsleven investeert met overheden intensief in de uitvoering van de Wet Milieubeheer: Het gaat dan om grote getallen: 14.000 agrarische bedrijven, ruim 2000 kantoren, ruim 2500 recreatieondernemers, 1000 metaal/electrobedrijven, 850 gezondheids- en welzijnsinstellingen.

We gaan voor rendement

Investeringen in verduurzaming bestaande bouw, e-mobility, duurzame energieopwekking, biobased economy, conversie van afval naar grondstoffen, verduurzaming van de landbouw, levert rendement op. Voor de lokale bedrijven, in de zin van economische omzet en werkgelegenheid. Maar ook voor een gezond fundament van onze regionale economie in de transitie naar een duurzame samenleving. En ze zorgt voor een structurele verlaging van de uitstoot van broeikasgassen. We bereiden ons hiermee voor op klimaatneutraal Gelderland, uiterlijk 2050.

Samenwerking geeft ons kracht

In alle programma's van het Gelders Energieakkoord gaat het om het behalen van resultaat door samenwerking. Zo zullen onze woningen in 2050 grotendeels klimaatneutraal zijn terwijl de afhankelijkheid van aardgas tot het minimum is beperkt. Financiering van deze uitdaging wordt betaald uit de vermeden energierekening van bewoners/gebruikers. De uitvoering van dit enorme programma kan slechts door een goed gewogen aanpak waarin bouwers en installateurs een trekkersrol vervullen en goed gecertificeerd kwaliteit produceren. Dat biedt consumenten vertrouwen op resultaat. Bewoners/eigenaren dienen ontzorgd te worden zodat de verduurzaming van hun woning geen complexe opgave wordt. Gemeenten krijgen vooral een regisserende rol. Partijen bij elkaar brengend, prioriteiten stellend, randvoorwaarden creërend. Samenwerking tussen bedrijfsleven, gemeenten,

maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen is voorwaarde voor succes.

Verdiepen, verbreden en versterken

In Gelderland wordt veel gedaan. Aansluitend bij het SER Energieakkoord en de Gelderse werkelijkheid gaan we programma's verdiepen, verbreden en versterken. Zo komt, naast grootschalige verduurzaming van het Gelders vastgoed (particulier, huur en utilitair), ook gezamenlijke investeringen in duurzame energie hoog op de agenda. De grote sprong die we moeten maken van enkele procenten aandeel opwek duurzame energie naar tientallen procenten betekent investeren in samenwerking met burgers en hun organisaties (coöperaties), ruimte maken in letterlijke én figuurlijke zin. Er zullen grote kapitaalstromen vrij moeten komen die investeringen mogelijk maken. Steun van de overheid moet kunnen rekenen op een grote multiplier in de samenleving.

Financieel instrumentarium

Gezamenlijk werken we een financieel instrumentarium uit waarin private én publieke partijen hun eigen rol spelen. De bijdrage uit de publieke sector dient als olie in de machine te functioneren. Investerings in dit Gelders programma zullen komende vijftien jaar vele miljarden bedragen. Institutionele beleggers, banken en overheid komen samen om vanuit verschillende rollen en producten zeker te stellen dat dit geld ook beschikbaar komt. Ook vanuit de vraagkant, bijvoorbeeld door bundeling van gelijksoortige projecten en gezamenlijke risico-analyse zorgen partijen voor krachtenbundeling en een goed aanbod naar financiers.

Metten en scherp houden

Het Gelders Energieakkoord zorgt ook voor een goed systeem van monitoring. Door monitoringsinstrumenten te bundelen, zoals Energie in Beeld (via Alliander), Shaere (prestaties huursector), de VNG Energiemonitor, benchmark afvalbeleid, de Klimaatatlas en de Zontatlas, is een heel goed en actueel beeld te geven van de huidige stand van zaken. Dat laat zich zowel in concrete beleidsinstrumenten zien (bv gericht op prioritering en evaluatie van duurzaam renoveren programma's gemeenten en corporaties) als op het generiek beeld (daalt ons fossiel energiegebruik, stijgt onze opwekking van duurzame energie).

Governance

Net als het SER Energieakkoord zal ook het Gelders Energieakkoord borging behoeven. Dat doen we door aan te sluiten bij bestaande structuren (regio's en thematafels) en deze met elkaar te verbinden via een provinciaal Platform Energieakkoord onder duo-voorzitterschap vanuit bedrijfsleven en overheid. In dit Platform sluiten de stakeholders aan, wordt drie of vier keer per jaar de voortgang besproken. Onder dit platform functioneren de thematische tafels op de subthema's van het energieakkoord, verbonden met de regio's. Uit het publiek bestuur levert elke regio (eventueel gebundeld in de (grotere) VNG regio's gekoppeld aan het SER Energieakkoord) een bestuurder. Daarnaast sluiten de drie waterschappen en de provincie bestuurlijk aan. Uitgangspunt is zo min mogelijk nieuw cq extra overleg, een lichte en effectieve overlegstructuur. Provincie, Alliander, VNO-NCW, de Gelders Natuur- en Milieufederatie en Klimaatverbond Nederland zorgen voor afstemming en regie.

Onderwerpen Gelders Energieakkoord in steekwoorden

Monitoring: 'Energie in Beeld' en de informatie van de VNG monitor bieden veel informatie, ook van actueel energiegebruik en duurzame energieopwekking. Daarnaast is er een goede basis voor monitoring huursector, samen met Aedes en de corporaties. Er kan op zowel beleid als energiegebruik en emissies én beleid een goede monitor geleverd worden. Doel zal zijn om jaarlijks een rapportage te maken, te beginnen in najaar 2015.

Onderwijs en werkgelegenheid: Partijen als Uneto-VNI, Bouwend Nederland en een aantal Gelderse onderwijsinstellingen komen bij elkaar de basis voor een goed onderwijs- en certificeringstraject te leggen. Regionaal en lokaal bedrijfsleven, oa aangejaagd door de toenemende vraag naar duurzaam bouwen en renoveren, sluit hierbij aan. Gecoördineerd en gericht op versterken economische infrastructuur en werkgelegenheid, werken gemeenten (via regio's), bedrijfsleven (bouwende -en installerende partijen) en maatschappelijk middenveld, een gezamenlijk regio-specifiek programma uit (aansluitend bij de VNG structuur op versterking duurzaam bouwen/renoveren).

Energieke samenleving: Er is brede overeenstemming over samenwerking en wederkerige ondersteuning coöperatieve energieverenigingen. Versnelling en versterking via co-financiering (regiogelden) van burgercoöperaties is cruciaal.

Energiebesparing

Verduurzaming van de bestaande bouw: Vast-Goed Duurzaam biedt een goed kader met acties t.a.v. samenwerking (verduurzaming kan breed plaats vinden als rollen veranderen en ontzorging particulieren plaats vindt), particuliere, huur en utiliteitssector. Goede koppeling met monitoring (Energie in Beeld). Aan dit programma wordt ook samenwerking rond energie en armoede gekoppeld (vooral huursector), samenwerking Woonbond en huurdersverenigingen, monitoring prestaties corporaties.

Bedrijfsleven en Wet Milieubeheer: Met de zeven omgevingsdiensten en provincie een concreet plan om langs de verleidende route collectieven van bedrijven te mobiliseren. Uitvoeringsplan is gereed en financiering bijna rond. Overleg met sectoren (oa MetaalUnie, LTO, VNO-NCW) en bedrijventerreinen is gaande. Focus hierbij is het MKB.

Warmte: Een gezamenlijke warmte-agenda is van belang. Zowel gericht op stadsverwarming als uitwisselen van warmte op bedrijventerreinen. Daarnaast op het gebied van uitfaseren gas in de bestaande bouw. Energie-intensieve industrie (zoals papierindustrie) wil hierbij aansluiten, oa gericht op de warmte-agenda, vergisting en grondstoffengebruik.

Afval: Afvalvrij Gelderland 2030 is punt op de horizon. Aantal Gelderse regio's laten zien dat dit mogelijk is. Tussenschappen worden nader in beeld gebracht en resultaten gekoppeld aan de monitoring.

Opschaling hernieuwbare energieopwekking

Wind: Een gezamenlijke verklaring waarin afspraken vastgelegd worden dat bij windplannen in een zeer vroeg stadium burgerorganisaties betrokken worden om in mede-eigendom/rendement te kunnen ontwikkelen is van groot belang. Meer wind op bedrijventerreinen kan perspectief bieden op voorwaarde dat ook daar de

goede procesgang wordt gevolg.

Biomassa: Aansluiten en verbinden van de huidige kennisplatforms, zowel op houtige biomassa als op mest, bermgras en andere co-vergistingsproducten is prioriteit. Innovatie vanuit de Waterschappen zijn hier belangrijk (gebruik biomassa uit beheer, EnergieFabriek).

Zon pv: Stimulans van coöperatieve opwek via 'verlaagd tarief' kan door delen businesscases en voortzetting en aanpassing financiële steun provincie (bv. gericht op steun aan crowdfunding). Daarmee zijn in alle gemeenten meervoudige coöperatieve zonneparken mogelijk. Daarnaast bundeling van grootschalige zonneparken in gemeenschappelijke financiering/beheer voor heel Gelderland.

Afvalwaterketen: Actieve rol van de Waterschappen, zowel binnenstedelijk (vanaf watergebruik tot riolering) als bij transport van afvalwater en verwerking (Energiefabriek). Ruimte van Waterschappen komt ook beschikbaar voor zonneparken, wind en biovergisting. Samenwerking is cruciaal om versnelling te realiseren.

Mobiliteit en transport

Mobiliteit: E-mobility gaat groot worden. Een kennis- en ontwikkelcentrum in Gelderland is zeer gewenst. Kan gaan om combinatie van maakindustrie, ontwerpen, ontwikkelen. Naast een expertisecentrum (MBO, HBO én universitair) is het cruciaal om het openbaar vervoersysteem te verduurzamen en te investeren in duurzaam goederenvervoer. Interessante innovaties (zoals elektrisch vliegen) stimuleren. Groen gas is belangrijk voor specifieke sectoren.

Financiën

Naast provinciaal geld (zoals regiogelden voor coöperaties, transitiegelden) is het cruciaal institutioneel (particulier, pensioenfondsen, banken) te mobiliseren. Overheidsgeld moet een grote multiplier kennen en functioneren als olie in de machine. Samenwerking met andere revolverende fondsen in Nederland, gericht op versterken ondernemerschap in energie, CleanTech en innovatie, levert winst op. Er is grote vraag naar garantie-financiering en het vullen van het 'gat' dat commerciële banken en institutionele beleggers niet vullen. Er is grote vraag naar ontzorgende financiële constructies om de particuliere markt van verduurzaming woningen in beweging te brengen.

Governance

Een borgingsstructuur wordt ingesteld onder gezamenlijk voorzitterschap van bedrijfsleven en overheid. Vertegenwoordiging vanuit bestuurlijke regio's, maatschappelijke organisaties en andere stakeholders. Provincie, Alliander, VNO-NCW, de Gelderse Natuur- en Milieufederatie en Klimaatverbond Nederland vormen gezamenlijk het secretariaat en verzekeren effectieve aansluiting bij bestaande structuren, rapportage en bijstelling.

Al deze onderwerpen worden, met betrokken partijen, uitgewerkt in SMART geformuleerde programma's die aansluiten op de praktijk en leiden tot verbreding, verdieping en versterking. In het najaar 2015 wordt de eerste voortgang gerapporteerd en worden programma's (met budget) gepresenteerd.